



### **Секція 3.**

## **Наслідки світової економічної кризи в Україні та шляхи її подолання**

**Сидорова А.В.**

*д.е.н., професор кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики, Донецький національний університет імені Василя Стуса*

### **ВИКЛИКИ Й РИЗИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Сучасне суспільство країни являє собою соціально-економічну систему, в якій об'єднано різноманітні зв'язки і взаємовідносини, специфічні за своєю природою. Вони поєднують у собі загальні та специфічні форми, нові, що народжуються, та старі, що відмирають. Для сучасних економічних умов викликом економічної кризи є, по-перше, проблема нестатку факторів виробництва, по-друге, зміна економічних відносин у суспільстві, по-третє, посилення соціально-економічних проблем розвитку країни, загрози і ризику.

У Доповіді Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) 2016 р. окреслені глобальні ризики та тренди розвитку з метою розуміння проблем, що постають у світі, визначення взаємозв'язків між ними, потенціалу їхнього негативного впливу. Наразі, соціально-економічні проблеми називають «викликами», що можуть бути двоякого роду — породжені безпосередньо кризою або посилені чи істотно загострені нею. ВЕФ визначає «глобальний ризик» як передумову, яке може мати значний негативний вплив на країни або галузі протягом наступних 10 років, а «глобальні тренди» трактує як довгострокові напрями, які можуть призвести до посилення глобальних ризиків [1].

Сучасна економічна криза в Україні обумовлена низкою причин, що тривалий час склалися у національній економіці. Це уповільненість чи відсутність економічних реформ у конкретних сферах; втрата колишньої технологічної бази національного господарства; технологічна деградація України й формування сировинної економіки; бюджетні проблеми, девальвація гривні і зовнішній борг; від'ємний зовнішньоторговельний баланс; структурна вразливість економіки України і зниження цін на сировину на світових ринках до початку 2014 р.; порушення законодавства під час приватизації в Україні. Ще більше поглибили ці процеси анексія Криму і військові дії на Донбасі [2, с. 10].

Інструментарій статистики, кількісні характеристики соціально-економічних процесів дозволяють оцінити масштаби проблем, глибину падіння важливих макроекономічних показників. На сьогодні це незаверше-



ність військових дій і невизначеність майбутнього для окремих територій на Сході України, а також пов'язана з цим проблема внутрішньо переміщених осіб. За даними Мінсоцполітики, в Україні зараз біля 1,6 млн вимушено переміщених осіб. Однак, щотижня чисельність підвищується або скорочується, що вказує на недостатню якість обліку таких осіб, переїзди населення на українську територію для отримання пенсій і соціальної допомоги тощо. Російські ЗМІ повідомляють приблизно про 500–700 тис. біженців, які виїхали з України в Росію. Крім того, за кордон виїхало біля 100 тис. населення України. За оцінками ООН, близько 2,2 млн осіб були змушені покинути свої будинки й переїхати в інші регіони України та сусідні країни.

Поглибилось розшарування населення за доходами і витратами, значно посилилася проблема бідності й злиденності. Адже, ціни на товари та послуги за 2007–2016 рр. зросли в 3,72 разу, а реальні доходи населення — тільки на 21,5 % [3]. Разом з тим, оцінки експертів ООН свідчать, що мінімальні доходи 1 % найбагатшого населення, наприклад, ц Норвегії у 7 разів перевищують максимальні доходи 50 % менш забезпеченого населення, в США — у 24 рази, а в Україні — у 41 рази. Однак, коефіцієнти квінтільної диференціації доходів домогосподарств України впродовж 2010–2015 рр. склали 1,9, тобто, мінімальні доходи 20 % найбільш забезпечених домогосподарств в 1,9 разу більше максимальних доходів 20 % найменш забезпечених домогосподарств. Така оцінка виконується на основі вибіркового обстеження доходів і витрат домогосподарств. Для підвищення надійності оцінювання доходів населення 01.02.2017 р. затверджено методіку коригування показників життєвого рівня з метою врахування доходів і витрат найбільш забезпеченого населення.

Рівень смертності населення України значно вищий (у 2016 р. — 14,4 %, поряд з коефіцієнтом народжуваності 10,5 %), ніж у країнах Європи (10,3 %). Якщо в країнах ЄС у 2016 р. вперше коефіцієнт смертності перевищив коефіцієнт народжуваності, то в Україні вже кілька років поспіль спостерігається така ситуація. Україна за рівнем смертності посідає 4-е місце у світі. В результаті відбувається процес постаріння населення, погіршується його структура, збільшується пенсійне навантаження на працездатне населення, втрачається потенціал нації.

Зростає безробіття та неповна зайнятість, що спонукають населення на пошук роботи на Заході, а також на виїзд за кордон. Ростає рівень безробіття, у 2016 р. він становив 9,3 % (за методологією МОП), у 2015 р. — 9,1 %, у т.ч. серед молоді до 25 років — 23,0 %. У той же час у країнах ЄС рівень безробіття — 8,5 %, серед молоді до 25 років — 18,7 % [3]. Підвищується частка молоді, яка виїжджає за кордон на навчання й прагне там залишитися після закінчення.



Відбувається поступове втрачання позицій в оновленні виробництва, занепад галузей, що обумовлює невисоку продуктивність праці, а тому й низький рівень оплати праці. Україна втратила такі галузі як мікроелектроніка, верстат- й приладобудування, робототехніка, автоматика. Ці структурні зрушення змістили пріоритети української економіки до продукції сировинного призначення (металургія, хімія, сільське господарство). Сировинна орієнтація притаманна й експорту, частка високотехнологічної продукції в ньому залишається незначною. У світовому ВВП Україні належить лише 0,08 %.

Важливою проблемою є також висока залежність країни від імпорту енергоносіїв і, разом з тим, украй низька енергоефективність економіки. За даними торгової палати США, енергоємність ВВП України в 3 рази вище ніж у країнах ЄС. В кризових умовах відбувається стрімке зростання зовнішнього боргу (на 01.01.2017 р. валовий зовнішній борг склав 113,483 млрд дол.) [4].

Не виконується завдання щодо відкриття нових робочих місць. Немає програм підтримки малого й середнього бізнесу, що призводить до масового закриття підприємствами своєї справи, зберігається високий податковий тиск. Суттєва роль у розробці управлінських рішень належить статистиці. Не дивлячись на те, що список проблем далеко не вичерпаний, вона дає можливість проаналізувати механізми, за яких соціально-економічні проблеми й ризики впливають на бізнес, а також підвищити рівень усвідомлення необхідності вживати відповідних заходів щодо їхнього подолання.

Вирішення проблем розпочинається саме зі статистичного аналізу викликів і загроз, тому необхідний моніторинг викликів і ризиків в окреслених напрямках. Ця робота слугує основою для оцінки стану та виконання подальших етапів дослідження, аналізу впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на результати виробництва, визначення експортного потенціалу, встановлення закономірностей і зв'язків, виконання прогнозів, розробки стратегій і сценаріїв.

З ними пов'язано проведення заходів з покращення умов життя населення, розвитку людського потенціалу, підвищенню ефективності виробництва.

### **Список використаних джерел**

1. The Global Risks Report 2016, 11th Edition. — World Economic Forum. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/Media/TheGlobalRisksReport2016.pdf>

2. Антикризова стратегія розвитку України: соціально-економічні, фінансові та глобальні виклики: монографія / Під заг. ред. А.В. Сидорової. — Вінниця: ДонНУ, 2016. — 328 с.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Фінансовий портал. Мінфін. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.com.ua/>